

Természetesen nem mondhatjuk azt, hogy az emberiség könnyedén beosztható a fenti két csoport egyikébe, melyek között élesen kirajzolódna a határvonal. Sokszor az adott helyzet határozza meg, hogy a magunk urának vagy rajtunk kívül álló erők játékszerének érezzük-e magunkat. Sőt rendkívül izgalmas ebben az összefüggésben végiggondolni keresztyén mivoltunkat, hiszen örömmel és hálával valljuk Isten jelenlétét és életünkre gyakorolt hatását. Bábuk lennénk hát? Cselekvő vagy bábu? Többnyire cselekvő, ritkábban bábu? Általában bábu, s csak kivételes esetekben cselekvő? ... Ugye, izgalmas a téma?

Hulej Enikő, Oslo

* Roald Nygård: Cselekvő vagy bábu? Közreadta és fordította Kunszenti Ágnes, Kovács Ferenc. Új Mandátum, Magyar Felsőoktatás, Budapest, 2003. 185 oldal, 1980 Ft.

Az Aktør eller brikke?-től a Cselekvő vagy bábu?-ig

Egy csésze kávé mellett kezdődött az Oslói Egyetem egyik diákbüféjében. Kollégám, Jørg Kvam hívott meg, hogy találkozzam Kunszenti Ágnessel, aki éppen doktori disszertációján dolgozott. Ágnes addigra már olvasta *Aktør eller brikke?* című könyvemet, mely felkeltette érdeklődését. Innen indult egy rendkívül inspiráló együttműködés velem és Kovács Ferencsel, akit szintén hamarosan volt szerencsém megismerni. Ma legjobb barátaim közé tartoznak.

A könyv az emberi természetre vonatkozó kép megosztottságából indul ki. Abból, hogy egyesek hajlamosak magukat szabad, aktívan cselekvő, önmeghatározó embernek tekinteni, míg mások inkább passzív „bábunak”, külső erők kénye-kedvének, a sorsnak vagy belső megváltoztathatatlan tulajdonságoknak teljesen kiszolgáltatottnak. Először ezen elképzelések időnként egészen drámai következményeivel foglalkozik a könyv. Ezután a különböző „embertudományok” (pszichológia, szociológia, történelem stb.) nyújtotta emberképekre, mint önértelmezésünk fontos forrásaira irányítja a figyelmet. Az embertudományok természetesen fontosak, jobb élet megteremtéséhez nyújtanak ismeretalapot. De van egy másik, talán éppoly fontos oldaluk, amelynek nem mindig szentelünk különösebb figyelmet: ezek a tudományok nemcsak tükrözik, hogy milyen az ember, hanem hozzá is járulnak ahhoz, hogy milyenné válik. S éppen mert „szakemberektől” származnak, többé-kevésbé kifinomult módon befolyásolják önmagunkra vonatkozó legmélyebb elképzeléseinket. Ezért nem éredek telen, hogy a tudományok gyakran többé-kevésbé bábuserű képet hagynak maguk után az emberről. Ennek kapcsán a könyv példákat hoz arra, hogy az önmeghatározó emberre vonatkozó elképzelést miként tartották és tartják egyesek elavultnak és próbálják tudományos körökben gyökerestől kiirtani.

Ezzel ellentétben ez a könyv arra tesz kísérletet, hogy megmutassa, miként lehet a „bábuképet” nyújtó tudományok eredményeit új keretek közé helyezni, és így hozzájárulni az önmeghatározó ember felszabadításához.

Meggyőződésem, hogy Ágnes és Ferenc e kérdések iránti érdeklődéséhez nagymértékben hozzájárult azon állandó törekvésük, hogy maguk is hozzájáruljanak egy demokratikus Magyarország kialakulásához. A *Cselekvő vagy bábu?* című könyv az egyetemi jegyzetek mellett „gondolatébresztő” kiegészítésnek készült, amennyiben nem csak közli a tudományos anyagokat, hanem az azokhoz, valamint magunkhoz és környezetünkhöz való tudatos viszonyulásra ösztönöz. A különböző összefüggésekben felbukkanó emberképekhez való ilyen tudatos viszonyulás alapvető feltétele egy olyan élő demokrácia fejlődésének, amelyben az emberek hajlandóak a felelősségvállalásra. Az ilyen tudatosságra való ösztönzés különösen fontos és nehéz feladat a fiatal demokráciákban, ahol az emberek hosszú időn keresztül totalitárius rendszerben éltek korlátozott véleményalkotási szabadsággal, és sokakban „bábu”-érzés alakult ki. Ezért az oktatási intézményeknek központi szerepet kell játszaniuk. A könyvben felvetett önértelmezésre vonatkozó témák alapos feldolgozásával hozzájárulhatnak ahhoz, hogy gondolkodó emberek lépjenek ki az életbe, „olyan emberek, akik képesek szakterületük szélesebb összefüggéseit végiggondolni, a társadalmi, a történelmi és a filozófiai összefüggéseket egyaránt” (V.Havel), s ezáltal a társadalmi felelősségvállaláshoz jó alapot kapjanak.

A magyar könyvpiacról hiányzott egy olyan szakkönyv, amely a *Cselekvő vagy bábu?* című könyvben felvetett kérdésekre irányítja a figyelmet. Ezért vetődött fel a fordítás gondolata. Nagy öröm volt számomra a fordítókkal dolgozni, nem utolsósorban azért, mert a fordítói munkát a pusztán technikai folyamatnál lényegesen többé tette aktív viszonyulásuk a könyv tartalmához. A munka során folytatott beszélgetéseink legalább annyira szóltak a tartalomról, mint a nyelvről, és ennek nyomát is viseli a magyar kiadás.

Februárban feleségemmel és a fordítókkal Magyarországra indultunk, miután az Új Mandátum kiadó megígérte, hogy érkezésünkre elkészül és a szállodában vár ránk a könyv. Nagy pillanat volt, amint mindannyian kezünkben tarthattunk egy-egy példányt, csodálhattuk a kiadó munkáját és gratulálhattunk egymásnak! Most már készen voltunk arra, hogy e könyvvel megkezdjük másfél hetes magyarországi tartózkodásunk programjának szakmai részét. Négy főiskolán, egyetemen (Budapest, Szeged, Zalaegerszeg, Dunaújváros) került sor előadásokra és beszélgetésekre a könyvben tárgyalt témákról. Ezen kívül a könyvet bemutattuk a Dunaújvárosi Főiskolán, egy nyilvános rendezvényen és Budapesten a kiadó szervezésében. Mindkét helyen népes és változatos összetételű közönség volt. Az utóbbi rendezvényen a magyar Külügyminisztérium is képviseltette magát. A bemutatókkal foglalkozott a napi sajtó és a Magyar Televízió.

A könyv iránti érdeklődés nem csupán a bemutatókon elért nagy eladási számban mutatkozott meg, hanem a hallgatóság aktív közreműködésében, kérdéseiben.

Hogy minden rendezvény maradéktalanul jól sikerült és inspiráló élményt nyújtott, nagyrészt a fordítók minden részletre kiterjedő gondos előkészítésének és annak köszönhető, hogy a teljes biztonság érzetét tudták nyújtani nekem a szokatlan helyzetekben. Többek közt a magyar nyelv újdonsága miatt alaposan ki voltam szolgáltatva Ágnes tolmácsolásának. Így aztán különös élmény volt a budapesti kiadói rendezvényen egy csoport norvégül beszélő fiatallal találkoznom, akik éppen a fordítók segítségének köszönhetően valamikor mind egy-egy évet tölthettek norvég népiskolákon.

Ez a magyarországi látogatás a szakmai programokon kívül turista élményeket is jelentett. Barátaink az út e részét is gondosan megtervezték. Ennek köszönhetően egy sor kulturális és társasági élményben volt részünk, többek közt színház, opera, musical, koncert, templom és zsinagóga, Parlament, iskolai óralátogatás, valamint Budapest és a többi város szép építészeti környezetében tett séták emléket őrizzük. Külön privilégiumnak éreztük a családokhoz szóló meghívásokat, ahol melegszívű, szerény emberekben találtunk új barátokra. Minden bizonnyal még hosszú időre lesz szükségünk, hogy a sok-sok élményt feldolgozzuk, de abban egészen biztosak vagyunk, hogy bár a pénztárcánk kissé vékonyabb lett mire hazaérkeztünk, mégis sokkal gazdagabbá váltunk. Elérzékenyülve búcsúztunk el Budapesttől, és hálával gondolunk arra, ami a diákbüfében Ágnessel elfogyasztott kávé kapcsán elindult. Magyarországot újra látnunk kell!

Roald Nygård professzor

Patachich Csilla rajza